

Mitja
Rotovnik

Zdaj, ko je knjiga naposled izšla, pravi, da si lahko oddahne. FOTO ČRT PIKSI

Drama in Nuk 2 sta krvavi rani nacionalne kulture

Ob upokojitvi pred 11 leti je dolgoletni direktor Cankarjevega doma Mitja Rotovnik napovedal, da se bo zakopal v svojih 40 škatel arhiva in napisal knjigo. Zdaj lahko bralci v roke vzamejo delo *Gremo v Cankarja*, ki je dokument nekega časa in vpogled v zakulisje nastajanja in delovanja naše osrednje kulturno-kongresne hiše. Osrednji junak je resda Cankar, a brez zagnanega direktorja Rotovnika, ki je živel s to hišo, marsikatero zgodbo ne bi bilo.

URŠA IZGORŠEK

Gospod Rotovnik, po 32 letih vodenja Cankarjevega doma ste se leta 2014 upokojili, a s to hišo ste povezani še dlje, še preden je arhitekt Edvard Ravnikar zanjo narisal prve načrte. Kot pišete, ste želeli, da je glavni junak knjige Cankarjev dom, vi pa ste le delček v njegovem mozaiku. Zakaj ste čutili, da morate svojo zgodbo povedati na tak način?

Knjiga je bila napisana za pozne rodove, ki jih bo zagotovo zanimalo, kako je nastal Cankarjev dom (CD), toda tudi za današnji čas, saj je od prve prireditve v njem minilo že 45 let. Nastala je na pobudo družinskih članov in nekaterih sodelavcev in sodelavk, ki so želeli, da se vsaj del zgodovine CD na neki način arhivira in dokumentira.

Iz knjige v spominu ostane lep prizor: lužica na Trgu revolucije in vi za ograjo gradbišča. Lahko bi rekli, da se je tu vse začelo, kajne?

Morda pa se je začelo ob obisku slovitega romunskega dirigenta Sergiuja Celibidacheja [sredi 70. let], ki je moral zaradi neznosnega škripanja starih presušeni stolov v dvorani Slovenske filharmonije kar dvakrat povestiti dirigentsko palico in počakati, da so se obiskovalci umirili. Naslednji dan me je na kosilu, kamor sta me kot predstavnika mestne kulture povabila direktorja Slovenske filharmonije, hudo okaral, ker imamo tako

zanikrno dvorano. Njegova kritika mi je segla globoko v srce, a je tudi zalegla: v Ljubljanski kulturni skupnosti (LKS) smo začeli resno razmišljati o praznem dvoranskem fondu.

Leta 1975 se je rodila prva ideja o gradnji Cankarjevega doma, navezovala se je na stoto obletnico rojstva Ivana Cankarja, gradbena dela pa so stekla leta 1978. Gradnja je potekala kot vojaška vaja; operativni štabi gor in dol, družbeni dogovori, organizacijske strukture, srednjeročni načrti ... Bili so drugi časi in drugačni načini vodenja, ampak kaj danes vidite kot tisto najpomembnejše, kar je Cankarjev dom pripeljalo do odprtja?

Zagotovo popolno zlitje in poenotenje mestne in republiške politike ob odločni podpori kulturnih skupnosti, ki so povezovale umetnike in ljubitelje kulture.

Srce široke družbene akcije za nov kulturni dom z veliko večnamensko koncertno, gledališko in kongresno dvorano je bil najprej izvršni odbor LKS, ki sta se mu ob stoti obletnici rojstva Ivana Cankarja leta 1976 pridružili Socialistična zveza in republiška Kulturna skupnost. Sledila je širša družbena podpora gradnji in umika od dogovorjenega cilja ni bilo več.

Tako velik projekt je zahteval ogromna sredstva, za katera se

ZA EDINI PRAVI POBEG LAHKO RAZGLASIM LE REDEN TEK OZIROMA TRIM PO ROŽNIKU S SINOM TOMAŽEM. DOLŽINA TEKA JE PET KILOMETROV, ZRAVEN SODI ŠE IZVEDBA VSEH VAJ NA PROGI TRIMA.

je bilo treba ves čas boriti. Vplivni politik Janez Zemljarič, ki je bil tudi predsednik iniciativnega odbora za gradnjo, je imel poseben pristop: nujno je bilo dokončati en prostor, preostalo je prišlo na vrsto kasneje. Tako se je na prve prireditve v pinki dvorano hodilo po gradbenih deskah. Opišite malo prva leta, prosim.

Spomin na zaustavitev gradnje obeh stolpnic [na Trgu revolucije, današnjem Trgu republike] in nekaterih drugih gradbišč po Sloveniji, ki so jo naročile zvezne oblasti zaradi ekonomske krize, je bil še kako močan tudi v pripravah na gradnjo CD. Prekaljeni Janez Zemljarič je ponovil prakso iz gradnje Univerzitetnega kliničnega centra (UKC). Takih investicij namreč ni bilo mogoče zaustaviti, če je bil že dograjen in v funkciji samo en del. »V našem primeru bomo sredi delovišča najprej ekspresno zgradili Linhartovo dvorano in v njej začeli prirejati različne prireditve,« nam je na prvi seji operativnega štaba povedal Zemljarič. Če bi spet zamrznili investicije v družbene dejavnosti, gradnje CD ne bi bilo treba ustaviti, ker bi v njej že potekal program. Linhartova dvorana je bila v resnici zgrajena v drugem letu po začetku del leta 1978. Zato so morali hoditi obiskovalci na prireditve v njej skozi gradbišče, po deskah in kakšni lužici. Vse do konca gradnje pa se ni zgodilo, da bi zvezna vlada zaukazala zamrznitev investicij.

V kakšnem spominu vam je ostal arhitekt Edvard Ravnikar, s katerim sta se v času gradnje CD zblížala tako delovno kot osebno? V najlepšem, nobenega verbalnega nasilja, bil je človek dialoga, znal nas je poslušati, vrhunski arhitekt in blaga osebnost. Večkrat me je poklical, da mi je povedal, če je imel novo idejo, in me prosil, da vprašam, kaj o njej misli programska komisija.

Kljub relativni starosti je opravil vrhunsko nalogo v silno kratkem času, ki ga je imel na voljo. Bili so dnevi, ko so iz njegovega biroja na delovišče prihajali še »topli« načrti.

V knjigi zapišete, da ste s pisanjem in brskanjem po 40 škatlah dolgo odlašali. Kako se počutite zdaj, ko ste naposled končali to obsežno delo?

Priznam, da sem se oddahnil, toliko bolj, ker sem moral podživeti vseh 37 let, ki sem jih opravil v »službi njegovega veličanstva«, Cankarjevega doma.

TO, KAR SE JE V MINULI SEZONI ZGODILO Z LJUBLJANSKO DRAMO, JE ZGODOVINSKI ZDRS KULTURNE POLITIKE: ZAPREJO NJENO HIŠO, JO POŠLJEJO NA DELO V LITOSTROJ, KJER IMAJO IGRALKE IN IGRALCI NEPRIJAZNE RAZMERE ZA DELO, PRENOVO MATIČNE HIŠE PA ZAMRZNEJO.

Temeljito sem moral pregledati obširen osebni arhiv in še precej službenega. Brskanje me je opomnilo na nekatere dogodke, ki so se že preselili v podzavest ali, bolje rečeno, na katere sem preprosto pozabil. Vse, kar sem napisal v knjigi, ima podlago v dokumentih, ki so spravljeni v obeh arhivih: v njih je vse, kar sem ocenil, da lahko pride prav. Problem pa je moj osebni arhiv, ki je zdaj, ko je knjiga napisana, kar precej razmetan in ga bom moral urediti.

Misel, da je zgoščeno napisano, kako se je rojeval CD, odtehta opravljeno naporno delo. Borut Smrekar me je že presenetil s predlogom, naj nadaljujem, ker bi lahko povedal še marsikaj. Tema, ki si po mojem zasluži, da bi bila obdelana, je na primer posodobitev kulturnega sistema. Zapakirani v civilno skupino SRČ (Smrekar, Rotovnik, Vesna Čopič) smo se poldrugo desetletje sestajali, razmišljali, pisali, polemizirali, tudi predlagali marsikaj, pričakovanega odziva pa še nismo dočakali. Naša kultura se namreč boji sprememb.

Pri pisanju sta tesno sodelovala z Delovo urednico in novinarko Tanjo Jaklič. Kako sta se ujela in ali vam je kakšen njen napotek še posebej ostal v spominu?

Sodelovanje z gospo Tanjo Jaklič je bilo zgledno in intenzivno. Svetovala mi je pri vrsti pomembnih dilem in neutrudno podajala pripombe na tekst. Z njeno pomočjo je tekst postal še bolj berljiv. Tudi osebno sva se odlično ujela na številnih srečanjih v kavarnah Maxi in hotela Union. Najbolj mi je ostalo v spominu njeno opozarjanje, da mora biti knjiga berljiva.

Preden ste se začeli ukvarjati s tem zahtevnim projektom, najprej z gradnjo in nato vodenjem, ste bili 18 let aktivni v politiki. Ste se med pisanjem kdaj vprašali, kdo bi bil Mitja Rotovnik, če se ne bi zapisal Cankarjevemu domu?

To je vprašanje za samostojen intervju, midva pa nimava na voljo toliko prostora. Je pa vprašanje intriguantsko zanimivo!

Večkrat je grozilo, da bo gradnja zaustavljena zaradi pomanjkanja denarja, podobno pa je bilo tudi pozneje z izvedbo določenih koncertov, predstav ... Vi ste vztrajali in skoraj vedno se je nekako izšlo. Morali ste imeti jeklene živce. Menedžment tudi v kulturi zahteva jeklene živce. Jaz sem jih imel, a ceno zanje izstavi starost. Račun, ki mi ga redno izstavlja telo, je vedno višji.

Direktor je včasih tudi najbolj osamljen človek na svetu, kajne? Samo enkrat sem se počutil tako in to zabeležil v knjigi. Važen je kontekst te izjave, ki ga bo bralec izvedel, ko bo prebral knjigo.

Posebno poglavje si zasluži Kralj Lear; ne samo zato, ker je šlo za veliko in pomembno koprodukcijo, ampak tudi iz drugih, povsem banalnih razlogov. Kaj vas je naučila ta zgodba?

Koprodukcija drame *Kralj Lear* med SNG Drama, Mestnim gledališčem ljubljanskim in CD, kjer sem bil vodja projekta, je bila visoka šola menedžmenta v kulturi, in to za vse, ki smo sodelovali v projektu. Ta drama je bila izvedena davnega leta 1993 kot prva klasična dramska uprizoritev v Gallusovi dvorani. Evaluacija je ugotovila, kako pomembno je pravočasno načrtovanje dramskega programa, kako dragocen je umetniški koncept uprizoritve pred začetkom vaj, in ne le dramaturška razčlemba, kako nujni

so finančni načrt pred sklenitvijo pogodb z režiserjem in njegovimi izbranimi umetniškimi sodelavci, promocijski načrt in še kaj, in končno, izpisana projektna naloga, ki vsebuje bistvene podatke in cilje uprizoritve.

Popisujete kar nekaj zapletov in napetih situacij, ena lepših zgodb pa je povezana z dirigentom svetovnega slovesa Carlosom Kleiberjem, ki je – ne da bi bilo to znano – več mesecev na leto preživel v Sloveniji, od koder je bila njegova soproga. Napisali ste mu pismo in ga s pomočjo predsednika Kučana pritegnili, da je nastopil v Cankarjevem domu, na koncu honorarja sploh ni želel. »V hipu sem se odločil, da bom storil vse, da pride Carlos Kleiber v Cankarjev dom,« pišete. Kaj ste mu pravzaprav napisali?

Bilo je drugače, nisem mu pisal jaz, pač pa sem prosil Milana Kučana, da ga s pismom povabi na dirigiranje koncerta slovenskih filharmonikov v času, ko je Ljubljana gostila evropski mesec kulture. Kučan ni zavrnil moje

MENEDŽMENT TUDI V KULTURI ZAHTEVA JEKLENE ŽIVCE. JAZ SEM JIH IMEL, A CENO ZANJE IZSTAVI STAROST.

prošnje, nemudoma je pisal slavnemu dirigentu, on pa tudi ni mogel zavrniti predsednikovega povabila. Na svečani večerji, udeležila se je tudi Kleiberjeva soproga, Slovenka Stanka Brezovar, se je dirigent v lepi slovenščini odzval na Kučanovo zahvalo takole: »Vi ste tudi moj predsednik, kako naj bi zavrnil vaše povabi-

Knjiga *Gremo v Cankarja* je nastala na pobudo njegovih družinskih članov in sodelavcev, ki so želeli, da se zgodovina Cankarjevega doma arhivira in dokumentira.

Sta bila Kleiberjev nastop in Pavarottijev koncert vrhunec Cankarjevega doma do zdaj? In zakaj teh »pavarottijev« ni več?

Na ti vprašanji ne morem odgovoriti, ker zahtevata obširen odgovor in sta zelo splošni. Vam pa lahko povem, da ni mogoče podati ocene, da sta bila prav ta dva koncerta »vrhunec CD do zdaj«. V več kot 40 letih je bilo veliko »vrhuncev«, in to na vsakem od umetniških področij. Zagotovo jih je bilo stotine in še več! To je moj odgovor na kočljivo vprašanje o vrhunskosti ...

Še dlje kot v Cankarju pa ste bili aktivni v Klubu rahlo načetih, družčini, s katero ste se na odbojki in plavanju družili 40 let. Je bil to vaš edini pobeg od kulture?

Tudi igranje odbojke v Krogu rahlo načetih vsako sredo 40 let ni bil pobeg, saj so bili njegovi člani v glavnem kulturniki. Za edini pravi pobeg lahko razglasim le reden tek oziroma trim po Rožniku s sinom Tomažem. Dolžina teka je pet kilometrov, zraven sodi še izvedba vseh vaj na progi trima.

Pred 50 leti so bile številne kulturne ustanove v Ljubljani v izredno slabem stanju, inšpekcija je sredi 70. let zaradi pomanjkljivosti celo začasno prepovedala vsakršno umetniško delovanje v Operi. Zgodovina se ponavlja, na Nuk 2 čakamo že 40 let, da o prenovi Drame, ki se je popolnoma zaustavila, ne izgubljamo besed. Vaš komentar?

Omenjeni toliko časa neizvedeni investiciji sta dobesedno krvavi rani na telesu nacionalne kulture. To, kar se je v minuli sezoni zgodilo z ljubljansko Dramo, je zgodovinski zdrs kulturne politike: zaprejo njeno hišo, jo pošljejo na delo v Litostroj, kjer imajo igralke in igralci neprijazne razmere za delo, prenovo matične hiše pa zamrznejo. Če se je že dolgo prej vedelo za težave s pridobitvijo gradbenega dovoljenja, je bilo prav to dejstvo idealna priložnost za sprejetje odločitve o gradnji nove velike dvorane SNG Drama na Barjanski cesti in obnovi njene sedanje, matične zgradbe v danih gabaritih. Gradbenih strojev na lokaciji, kjer bo stal novi Nuk, pa tudi še ni ne videti ne slišati.

Tudi tako se poskrbi za kulturo

Med pisanjem knjige se je Mitji Rotovniku utrnilo tudi vprašanje, zakaj se je zapletlo pri gradnji Cankarjevega doma, ki je bila načrtovana za januar 1978. Pred začetkom gradnje bi morala skupščina SRS sprejeti družbeni dogovor o gradnji in financiranju Cankarjevega doma, a so ga zavrnil na Štajerskem z argumentom, zakaj bi imeli tak center samo v Ljubljani, če pa ga potrebujejo tudi v Mariboru. Čez mesec dni, na ponovni obravnavi, gradnji v Ljubljani niso več nasprotovali. »Šele kasneje, ko sem zložil vse, kar sem približno vedel, se mi je posvetilo. Slovenski politični vrh je očitno Mariboru potihlo zagotovil, da bo njihov glas za pomenil tudi glas za novo operno-koncertno dvorano v njihovem mestu,« piše v knjigi. Rotovnik še dodaja: »Bravo, Mariborčani, tudi tako se lahko poskrbi za kulturo! Bravo tudi mi v Ljubljani, saj je bil za novo dvorano v Mariboru zaslužen tudi Cankarjev dom, kar je sicer postalo uradno ime kulturnega doma šele pozneje.«